

Zwarte vloeistof

TONEEL
DarkMatter

Twee zwarte menselijke figuren liggen op het voortoneel, in het science-fiction-universum dat danser en choreograaf Cherish Menzo met scenograaf Morgana Machado Marques creëerde voor *DarkMatter*. Ze bewegen traag, iets dat terugkeert gedurende de voorstelling, en dat werkt op verschillende niveaus, alsof ze de tijd besturen en ook: alsof er onmetelijke krachten op hen inwerken (geïnspireerd door *chopped & screwed*, een remixtechniek uit de hiphopmuziek waarbij het tempo sterk wordt teruggedraaid).

De twee figuren verzorgen elkaar liefdevol, of brengen ze elkaar nu juist de wonden toe, met doeken druipend van zwarte vloeistof? Het is een vervreemdende, postapocalyptische scène, een gure ruis raast over de speaker, wind over een eeuwig kale vlakte zonder luwte. Ze dragen zilveren maskers, het enige dat spiegelen oplicht in het halfduister. Later, als het masker af gaat, en de nogal weergaloze *spoken word* bij de danstaal komt, toont het ook het zilver van hun *grill*.

DarkMatter is een explosieve, poëtische en grillige ervaring die zich moeilijk laat vangen. Alsof het stuk net zo'n weergaloze ontsnappingskunstenaar is als Menzo zelf. Want dat Menzo en mede-performer Camilo Mejía Cortés bezig zijn om weergaloos te ontsnappen aan wat er zoal vastligt over het zwarte lichaam staat vast.

Een gedachte van Walter Benjamin, die een dramaturg terughaalde na afloop in de bar: *All great works of literature either dissolve a genre or invent one.* En dat is, zou ik zeggen, hier ook aan de hand. De woorden, bewegingen, muziek en licht worden in handen van Menzo allemaal ingezet om haar belichaamd essayisme te belijden. Het is een openbaar, theateraal ritueel, met reinigende krachten en technisch ongelooflijk sterk opgebouwd.

Cherish Menzo (rechts) en
Camilo Mejía Cortés in *DarkMatter*

Byblos-figuren, brons en goud, circa 2000 voor Christus, uit Byblos

Menzo schreef samen met Cortés aan de *spoken word*, die rechtstreeks voort lijkt te komen uit hun dansende lichamen: *'Fingertips and strings/hanging from the air/onyx in a trance, who's the puppeteer.'* Dit *'who's the puppeteer'* echoot herhaaldelijk door de ruimte.

De spanning sijpelt ook weg uit de performance, op ongeveer de helft vertraagt de tijd dusdanig dat hij ineens betekenisloos lijkt, zonder consequenties. Maar ook dit 'zwemmen' lijkt onderdeel van het onderzoek dat Menzo doet. Geen seconde krijg je de indruk dat er naar je toe bewogen wordt, dat het werk voor de toeschouwer gemaakt is. *DarkMatter* is een uitdrijvingsrite waar je bij moet zijn, donker, ongemakkelijk en van een urgentie die je uit je stoel slaat.

Wat er ook oplicht in dit aardedonker, waaruit het nieuwe geboren wordt? Een kort ogenblik is er een olieachtige veelheid aan kleuren te ontwaren. Levensgroot verschijnt er een gestalte achter Menzo op het doek. Het doek dat tegelijk een kwast is, ongelooflijk hoezeer alle elementen de meerduidigheid hier versterken. Een regenboogkleur op haar glanzende borst. Is zij het zelf, is het een beschermende voorouder? Een krachtige spirit die Menzo voorgaat en draagt, ik denk het.

Han van Wieringen

DarkMatter, Cherish Menzo, Frascati Producties / GRIP i.s.m. De Coproducers. frascati theater.nl

Ceders

KUNST
Byblos

Ik bezocht eens een opgraving op de citadel van Aleppo en vroeg de archeoloog wat hij daar dacht te vinden. 'U zegt het maar, en het is er', zei hij. 'Onder de Mammelukken liggen de Kruisvaarders,

daaronder de Arabieren, de Romeinen, de Grieken van Alexander, dan de Achaemeniden, Feniciërs, Hettieten, Assyriërs en Egyptenaren en dan zijn er ook nog veel oudere lagen, maar daar zijn we nog niet aan toe gekomen.' Een vergelijkbare rijkdom biedt de opgraving van de oude havenstad Jbeil, vroeger Byblos, in Libanon: ook daar zit 8500 jaar historie in de grond. De Leidse tentoonstelling gaat er begrijpelijkerwijs met flinke stappen doorheen, maar slaagt erin een coherent beeld te geven van een zeer lange periode van voorspoed: tussen 3200 en 1200 voor Christus was het plaatsje zelfs de belangrijkste havenstad in het Middellandse-Zeegebied.

Het is prettig dat die status hier niet ronkend wordt aangezet, zoals je dat bij tentoonstellingen over de Oudheid wel vaker ziet, maar met frisse reserve ('over de meeste mensen die in Byblos wonen en werken is helaas weinig bekend') en een gevoel voor precisie. 'Hier is de internationale handel ontstaan, gedefinieerd door waardebewustzijn en prijsvorming', zegt de tentoonstelling, maar het woord 'handel' wordt meteen genuanceerd: de farao in Egypte ontving geschenken uit Byblos en verder weg, maar daar betaalde hij niet voor, stel je voor, hij was immers bijna goddelijk. Hij schonk op zijn beurt kostbaarheden aan de lokale godin, de 'Dame van Byblos', iemand van zijn niveau. Natuurlijk was dat geschenkenverkeer per saldo 'handel', maar de nuancering geeft nader inzicht in wat de kwaliteit van die internationale verbinding met de machtige god-vorst bepaalde.

Het genoeg van de tentoonstelling zit 'm in de opmerkelijke oudheid van de voorwerpen, de opmerkelijke vertelkracht van soms heel kleine objecten (rolzegels, godenbeeldjes met puntmutsen), én in een paar heel specifieke getuigenissen van historische figuren.

Centraal in de lange geschiedenis staan de ceders van Libanon, die zo bijzonder lang waren, zo bijzonder lekker roken en zulke fijne olie afleverden. Het trof dat Byblos aan de monding lag van de rivier Adonis, waardoor de enorme stammen gemakkelijk uit het hoge achterland naar de kust konden worden vervoerd. De farao stuurde daarvoor een opzichter, Idu, die ook met naam en toenaam bekend is, sterker nog: hier is zijn sarcofaag te zien, een kloeke kist van grote cederhouten planken die eruitziet of-ie vorige week in elkaar getimmerd is. Dat is een fijn contrast met het onwaarschijnlijk fraaie kistje van obsidiaan en goud met de naam van farao Amenemhat IV, dat in het graf van koning Ipy-Shemu-Abi gevonden is, omstreeks 1770 voor Christus.

En dan arriveren de Assyriërs, en daarna de Babylonische koningen, de Perzen, Alexander de Grote, enzovoort. De fraaie Romeinse artefacten in het tweede deel van de tentoonstelling lijken dan, bij al dat wat voorafging, opeens heel gewoon.

Koen Kleijn

Byblos, *Rijksmuseum van Oudheden, Leiden*, t/m 12 maart. rmo.nl